

DET SØGENDE ØJE

af Theodor Christensen

Det føles lidt pinligt, at man er tvunget til at gå i rette med en anset videnskabsmand, fordi han – som videnskabsmand – bevæger sig ud i ukendt land, på gyngende grund og der henter iagttagelser hjem, som han prætenderer at have bearbejdet på videnskabeligt forsvarlig vis – mens han i virkeligheden kommer med spredte erfaringer, som intet beviser, påstande, som heller ikke er bevist og psykologiske ræsonnementer, som er det rene diletterteri.

Det har professor K. E. Løgstrup gjort i et radioforedrag. Jeg skal forsøge at begrænse min imødegåelse af professorens betragtninger stærkest muligt. Der er allerede flere, som har taget til genmæle – *Elsa Gress* og *Bent Petersen* i „Lyt“ – og desuden har foredraget næppe gjort større indtryk på andre end netop tilhørere af professor Løgstrups egen kategori, d.v.s. mennesker, der simpelthen ikke aner, hvad filmoplevelse er.

Det er imidlertid en gruppe, som stadig eksisterer, og som heller ikke uddør, så længe kendskab til film ikke er et fag, man lærer om på noget undervisningstrin. Både af hensyn til denne gruppe og ud fra hensynet til de filminteresserede, som føler sig desorienterede ved at høre videnskabsmanden med sin autoritet underskrive hvad de mener er regulært nonsens, må der protesteres.

Det er selvsagt ingen skam, at store områder i tilværelsen er ukendt territorium for en; det skammelige opstår først, når man vil pådutte os vidtgående konklusioner efter en ekskursion gennem dette territorium, i sammenligning med hvilken en 8-dages pariserrejse må karakteriseres som et dybtgående studium.

Blandt et væld af fejltagelser, som professor Løgstrup begik i sit foredrag, er en grundlæggende og helt elementær denne: Han identificerer uden videre filmene (som han kender dem) med filmens væsen. Han kender ikke til,

at filmens ånd og filmenes ånd ikke er identiske, som *Béla Balázs* skrev. Man griber ikke en hvilken som helst kulørt roman på boghandlerdisken og analyserer digtningens væsen ud fra den. Man kan heller ikke på grundlag af nogle virkelig tilfældige eksempler – den russiske „Othello“, *Chaplins* „Rampelys“ og – „Prinsessen holder fridag“ – holde en forelæsning om filmens væsen. Der er vel i filmens historie (for at nævne et omtrentligt tal) produceret ca. 60.000 spillefilm. Deraf er måske 600 værd at huske og kun 60 virkelig betydelige. Ingen af de film, professoren nævnte, ville komme med i den snævraste gruppe, og hvis *Chaplins* „Rampelys“ skulle dukke op i den mellemste gruppe, da kun som led i studiet af *Chaplin*.

Så meget om materialet, professoren ræsonnerer ud fra. Selve argumentationen kan det ikke nytte noget at komme ind på i detaljer her. Teorierne om sammenhængen mellem teater, film og roman er så bagvendte, at jeg vil lade dem ligge. Men jeg vil prøve på at udtrække, hvad der må være det væsentlige i professor Løgstrups tankegang.

Filmen dræber al aktivitet, gør passiv. Fordi mange film gør det, slutter han, at det må høre med til filmens væsen. Derefter søger han i filmens hele kunstneriske teknik efter elementer, der kan støtte hans tese – og opnår derved at snuble over en række elementære filmiske kendsgerninger, der, hvis de overhovedet kan bruges til at bevise noget, desværre nærmest godtgør det modsatte af det, professor Løgstrup vil have frem.

Filmen ophæver tid og rum, løsgør den faste afstand til begivenhederne og den fixerede synsvinkel. Elementært, min kære *Watson*, men det betyder ikke, at filmen bliver mindre realistisk, for kameraets billede har en virkelighedsnærhed, som vi (heldigvis) ikke finder i tea-

tret, og i identifikationen har vi midlet til at knytte tilskueren så nær til oplevelsens virkelighed, så han bliver konfronteret med den, møder den, tvinges til at erkende den.

Alt dette er sagt mange gange før; professor Løgstrup kommer blot gennem en enorm købøtte til den modsatte konklusion: Der finder intet „møde“, ingen konfrontation sted; der er ingen erkendelse mulig i filmoplevelsen!

Hvem har dog gået med professor Løgstrup i biografen? Han har åbenbart sjældent set en god film, endnu sjældnere en realistisk film, og dokumentarfilm har han åbenbart aldrig hørt om.

Det er gribende samtidigt med denne klagesang over filmens virkelighedsflugt at høre professor Løgstrups protesterende stemme udvikle for os, at filmen binder fantasien, intet spillerum giver den (altså skulle være massivt realistisk); i forbigående må det siges, at han ikke nærmer sig det interessante spørgsmål, hvor-

dan og hvorfor ikke bare film og billedkunst, men kunst overhovedet på een gang både binder og inspirerer fantasien.

Klemte af sine egne modsigelser søger professor Løgstrup tilflugt i den påstand – som sikkert er begrundet i jagtagelse – at i film bliver det hele stemning, stemning for stemningens egen skyld. Og *det* udelukker naturligvis den konfrontation, det møde og den erkendelse, der har været talt om. Men stemning for stemningens egen skyld er bare ikke karakteristisk for filmens væsen, derimod for mange dårlige film, bøger og teaterstykker. Vi er altså nået til at snakke om god og dårlig kunst, men filmens væsen undflyr stadig professoren.

*

Når dette radioforedrag forlængst er gemt og arkiveret som det kuriosum, det er, vil alle der beskæftiger sig med film vedblivende have anledning til at spørge sig selv, hvorfor så mange film er kunst af anden rang. Eller tredje, fjerde, femte. Netop fordi vi ikke tror på, at kunsten er af anden rang, som professor Løgstrup sagde, vil vi gerne se nogle frontforandringer i kampen mod de dårlige film. Jeg skal spare læseren for en oprensning af efterårets danske film, men man erindrer sikkert trist omtale af diverse premierer som „spekulation“ og „lavmål“. Der har også været forfattere, som bad sig fritaget for ansvaret.

Det ville vi alle gerne være fri for. Men ingen, der på en eller anden måde er engageret i film, kan sige sig helt fri for et medansvar. Var det ikke en idé at benytte den nye skattefritagelsesbestemmelse, som folkettingen har vedtaget, og hvorefter en *kunstnerisk* værdifuld dansk film kan blive fri for forlystelsesskat, som udgangspunkt for en ændring af kurven i dansk filmproduktion? Det forudsætter alvor og tiltro hos produktionsselskaberne. Og endvidere at myndighederne sætter noget ind på at sikre, at denne præmiering af det kunstnerisk værdifulde ikke bliver en karikatur. Det er ikke nok at lægge ansigtet i alvorlige folder og kaste blikket på de boghylder, hvor de danske klassikere står. De mange danske filmfolk, som jo virkelig kan noget, skal ikke gå hen og blive dundrende kedsommelige efter at have soldet kunstnerisk med engle i sort og andet uværdigt. Men giver man dem lov til at følge deres kunstneriske lyst – og en sådan har de sandelig i behold – kan den nye lovparagraf blive taget i brug og produktionsselskaberne få regnestykket til at gå op – De ved, det regnestykke med een million tilskuere m. v., som vi kender til trivialitet.

Prinsessen holder fredag — og hvad så?

